

ДУХОВНІ ВИТОКИ ОБРАЗУ ЛЮДИНИ КУЛЬТУРИ: ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ АСПЕКТ

У статті визначаються сутнісні характеристики образу людини культури у психолого-педагогічному контексті та з'ясовується роль таких чинників, як родина, культура, освіта в утворенні особистості нового типу. Автор доходить висновку, що образ сучасної людини культури — це система уявлень про людину, яка засвоїла накопичений людством культурний досвід й позитивно реалізує свій життєвий потенціал, сповідуючи у своїх переконаннях та діяльності культурні цінності, гуманізм, духовність. Доведено, що психолого-педагогічний потенціал образу людини культури спрямований на формування особистості з розвиненими духовними потребами пізнання й самопізнання, пошуку сенсу життя, ідеалу, краси в навколишньому світі й краси внутрішнього світу людини.

Ключові слова: культура, образ людини, образ людини культури.

© Ушаков А.С., 2017

Вступ. Минуле століття з його катастрофічними подіями — світовими війнами, зростанням агресії, тоталітаризмом, соціальною дегуманізацією, екологічною кризою тощо — негативно позначилося й на культурі, що призвело до руйнації ідеалів істини, добра, краси, людяності. Масова культура у її комерціалізованих проявах змінила ціннісні настанови людини, результатом чого стала стандартизація особистості та маніпулювання її свідомістю. Складні й неоднозначні соціокультурні зміни, що відбуваються останнім часом у світі, наштовхують нас на розуміння необхідності виховання людини з новими якостями — людини культури, визначальними рисами якої є потреба у свободі, прагнення гуманності, духовності, творчої взаємодії з іншими людьми і світом в цілому, людини, здатної до усвідомлення самотності національної культури серед рівних їй культур світу. На тлі падіння загальної культури та нівеляції загальнолюдських цінностей потреба суспільства в людині культури здавалася б парадоксальною, проте саме ця парадоксальність і пояснює визрівання всередині суспільства універсальної культури нового порядку, необхідність у якій об'єктивно вмотивована часом, соціумом і самим кризовим станом культури. Отже, у XXI ст. як ніколи гостро постають проблеми людської унікальності та ідентичності, коли конвеєрне виробництво, орієнтація на масового споживача, уніфікація масової свідомості, стандартизація способу життя викоринила гуманне, творче й неповторне в людині.

З огляду на те, що культура певного історичного періоду знаходить своє вираження у формі образу людини цієї епохи, у своїй роботі ми вва-

жаємо за потрібне окреслити основні підходи до визначення понять «культура» та «образ людини», різні аспекти співвідношення яких не раз поставали предметом наукових досліджень в антропології, соціології, філософії, мистецтвознавстві та багатьох суміжних науках. Розглядаючи проблему образу людини культури, слід спиратися на теоретико-методологічні положення, вироблені у працях філософів В. Біблера, Г. Гегеля, І. Гердера, М. Гайдеггера, К. Гіртца, П. Гуревича, М. Кагана, В. Крутликера, О. Лосева, Ю. Лотмана, М. Мамардашвілі, В. Межуєва, Д. Рассела, К. Роджерса, П. Сорокіна, П. Флоренського, Е. Фромма, А. Швейцера, О. Шпенглера, К. Юнга та ін.; психологів Л. Виготського, П. Гальперіна, П. Жане, Д. Ельконіна, І. Кона, О. Леонтьєва, К. Платонова, О. Петровського, С. Рубінштейна, В. Сластьоніна, Н. Талізної та ін.; педагогів Ш. Амонашвілі, І. Беха, І. Зязюна, Я. Коменського, В. Сластьоніна, В. Сухомлинського, К. Ушинського, Н. Щуркової та ін.

Незважаючи на те що різні аспекти проблеми людини культури вивчалися у роботах як сучасних дослідників, так і їх попередників, у нашому дослідженні ми сконцентруємо увагу на визначенні психолого-педагогічних орієнтирів образу сучасної людини культури, його сутнісних характеристиках, які безпосередньо впливають на визрівання духовної цілісності особистості в гармонійному поєднанні її фізичного, духовного, інтелектуального та морального начал. Адже з кожною історичною епохою відкриваються нові грані образу людини культури, з'являються нові ознаки її самості, розширюються сфери її життєдіяльності, оновлюється соціокультурне тло.

Метою цієї розвідки є розкриття сутнісних характеристик образу людини культури у психолого-педагогічному контексті та з'ясування ролі таких чинників, як родина, культура, освіта в утворенні особистості нового типу.

Мета нашого дослідження конкретизується і реалізується у таких **завданнях**: 1) уточнити зміст понять «культура», «образ людини» в контексті досліджуваної проблеми; 2) визначити психолого-педагогічний потенціал образу людини культури як орієнтир у формуванні культурно-ціннісних настанов особистості, що визначають спосіб її буття у світі.

Зміст понять «культура» та «образ людини» в соціогуманітарному контексті. При всьому розмаїтті визначень культури існують, проте, традиційні її трактування. До них належить усталене визначення культури як комплексу матеріальних і духовних цінностей, що їх створила людина. Є і ширші визначення, у яких культура розглядається динамічно, не як результат діяльності людини, а як процес культуротворення на основі набутих знань і умінь, засвоєних цінностей. У європейській науці увагу дослідників упродовж тривалого часу було сконцентровано на визначенні поняття «культура», пошуку його витоків, осмисленні культури як філософської категорії. Сучасна наука розглядає культуру як особливу форму буття з усіма властивими їй субстанційними характеристиками, у тому числі часовими і просторовими.

Так, В. Біблер визначає культуру: 1) як форму одночасного буття і спілкування людей минулих, теперішніх і майбутніх культур, форму діалогу і взаємопородження цих культур; 2) як форму самодетермінації індивіда в горизонті особистості, її буття, свідомості, мислення; 3) як опанування «світу вперше» — «з площини полотна, хаосу фарб, ритмів вірша, філософських начал, миттєвостей морального катарсису» (Біблер В., 1991, с. 114).

Культура, за П. Сорокіним, ототожнюється із взаємодією людей за схемою: значення — цінність — норма. Процес взаємодії складається з трьох компонентів: суб'єктів, змісту — значень, цінностей, норм, а також носіїв змісту. Ці ж компоненти утворюють три аспекти соціального явища: особистість, суспільство і культуру. Культура визначається як «сукупність значень, цінностей і норм, якими володіють особи, що взаємодіють, сукупність носіїв, які об'єктивують, соціалізують і розкривають ці значення» (Сорокін П.О., 1992, с. 8).

На думку багатьох дослідників (В. Межуєва, В. Семенова, Н. Злобіна, А. Арнольдова та ін.), найбільш плідним підходом до вивчення культури є її розгляд у тісному зв'язку з діяльністю людини. З точки зору В. Семенова, такий взаємозв'язок відбувається: в культурній, куль-

туротворчій діяльності; в освоєнні культурної реальності й оволодінні накопиченим людством культурним багатством; в особистісному вияві культури, тобто у реалізації людиною в діяльності здобутих нею культурних знань, досвіду, навичок, умінь (Семенов В.С., 1982).

Саме культура визначає сценарії буття людини як члена того чи іншого культурного співтовариства в конкретних соціальних контекстах, що проявляються у повсякденній поведінці, мові, зразках виховання, різномірних як формальних, так і неформальних соціальних ситуаціях і забезпечують засвоєння «конкретних культурно-специфічних знаково-символічних та ціннісно-смислових регуляторів (ідентичності)», взаєморозуміння (згідно з культурними цінностями, цілями, картинками світу) (Леонтьєв Д.О., 2013, с. 20, 24).

Проблема взаємовпливу людини і культури є однією з найважливіших у соціогуманітарних науках. Як ми вже зазначили, без людини культура не може існувати, як і людина не мислить себе поза культурою. Тому поряд з питанням культури завжди постає питання образу людини як культурологічного феномену, ідеалу особистості, генетичною потребою якої є потреба у творчості, активній діяльності, саморозвитку. Адже саме в культурі людина знаходить своє завершення, виявляє свою пластичність та адаптивність (Geertz С., 1983, с. 49).

У загальному філософсько-культурологічному трактуванні образ людини є сутнісним, у ньому закладено відповідь на питання про те, що являє собою людина, та уявлення людини про себе та людину як поняття, яке властиве певній історичній епосі й сформувалося в її духовній системі (Психотерапевтическая энциклопедия, 2000, с. 614). Це «сукупність припущень про походження людини, її природу, здібності й характеристики, стосунки з іншими людьми та її місце у Всесвіті» (Changing Images of Man, 1982, с. 2). Множинність інтерпретації смислів і значень, що містить поняття образу людини, зумовлена багатозначністю компонентів, з яких це поняття складається. Через образ як системне утворення людина отримує основу для пізнання та розуміння простих і складніших явищ навколишньої дійсності.

Сьогодні гуманітарне знання акумулювало надзвичайно розгалужений та гетерогенний матеріал про образ людини, що вдало, на наш погляд, інтегрується в рамках узагальненої наукової концепції цілісної людини, концепції людського потенціалу. У роботі В. Борзенкова і Б. Юдіна людський потенціал розуміється як інтегральна характеристика фізичних, психічних, інтелектуальних, духовних можливостей людини, процесуальна природа якої має динамічний характер, спрямований на розвиток, реалізацію

всіх її глибинних потенцій (Борзенков В.Г., 2002, с. 29–30). Основні постулати концепції цілісної людини мають безпосередній стосунок до проблеми формування образу людини культури, оскільки досліджуване в нашій роботі явище розкривається саме через такі властивості, як психологічна стійкість і гнучкість особистості, високий рівень самоорганізації, прагнення реалізувати свої потенції в соціально значущій продуктивній діяльності, потреба і здатність до інтеграції в соціокультурну творчість, залучення до творення культурних цінностей.

Психолого-педагогічний аспект проблеми образу людини культури. Розглядаючи проблему образу людини культури в психолого-педагогічному аспекті, сформулюймо робоче визначення цього поняття. Отже, «образ людини культури» як наукове поняття є системою уявлень про людину, яка засвоїла накопичений людством культурний досвід й позитивно реалізує свій життєвий потенціал, сповідуючи у своїх переконаннях та діяльності культурні цінності, гуманізм, духовність. Образ людини культури є ідеалом, орієнтиром, надсистемою, у якій розвивається людина й сама культура. При цьому слід зауважити, що «людина культури» і «культурна людина» не є тотожними поняттями. Культурна людина — це конкретна особа, яка переймає культурний спадок певної епохи, людина ж культури — це особливий тип особистості, суб'єктні риси якої дають змогу орієнтуватися в культурному просторі, у світі духовних цінностей, суперечливих ситуаціях життя. Формування такої особистості відбувається на основі образу людини культури, що виступає орієнтиром у системі уявлень про те, якою повинна бути людина, які культурні цінності вона має сповідувати, тобто в образі людини культури закарбовано ті соціокультурні норми, уявлення, установки, що визначають ідеальне «Я» людини, цілісність її особистості.

З'ясуймо, які ознаки характеризують сучасну людину культури, через які механізми здійснюється вплив образу людини культури на формування культурно-ціннісних настанов особистості, її самодетермінацію, свідомість, поведінку. Виділяючи найзагальніші якості і властивості людини культури, слід зазначити, що вона формується в контексті культури, є водночас і об'єктом культурного впливу, й особистістю, що культуру створює, характеризується багатогранністю і цілісністю внутрішнього світу, гуманістичною спрямованістю свого розвитку.

Перш за все людина культури — це особистість вільна, здатна до визначення самоідентичності у світі культури, орієнтації у світі духовних цінностей, вияву незалежності своїх суджень, прийняття рішень та відповідальності за них. При цьому образ людини культури характеризується свободою внутрішньою, що надає одухотворення

й міцності духу. У такому розумінні свобода можлива як конструктивна, творча діяльність, форма особистісного самовираження, що протиставляється незалежності у значенні безвідповідальності, необов'язковості, свавілля. Психолого-педагогічний потенціал, який міститься в образі людини культури, спонукає особистість до саморозвитку й креативності, комбінації душевних сил і здібностей людини у її перетворювальній діяльності.

Не менш важливим аспектом образу людини культури є гуманність як вершина моральності. Гуманна особистість протистоїть різним формам агресії, антисоціальної поведінці, оскільки в ній закладено здатність до співпереживання, любов до всього живого, толерантність, прагнення миру, усвідомлення цінності життя кожної людини незалежно від її національності, віросповідання та соціального статусу. Моральна досконалість як характеристика образу гуманної людини реалізується у милосерді, служінні благу інших людей, доброчесності, прагненні повноти, завершеності на основі ідеї вищої мети, з якою співвідносяться результати зусиль людини. На основі образу людини культури як ідеалу гуманності та високоморальної поведінки формується критичне ставлення до тих суспільних цінностей, що пропагуються у сучасному світі. Наявний у свідомості людини ідеальний образ формує здатність сприймати навколишній світ за законами моральної досконалості, доброчесності, гуманності.

Особистість з розвиненими духовними потребами пізнання й самопізнання, пошуку сенсу життя, ідеалу, краси в навколишньому світі й краси внутрішнього світу людини визріває через певний узагальнений образ, що відображає духовні цінності й настанови людства, дає змогу виділити та конкретизувати ідеальні риси людини. Тому в образ людини культури закладено ідею духовної досконалості, що виражається насамперед у вірності абсолюту, особистій дисципліні й підпорядкуванні себе обраній меті, внутрішній свободі, практичній реалізації ідеалу й зусиллях, що їх докладає людина на цьому шляху. Формування духовних новоутворень в людині відбувається на основі образу людини культури через розвиток творчої індивідуальності, загальнолюдських цінностей й інтернаціоналізацію цих цінностей, тобто уміння сприймати чужих як своїх, і у цьому процесі виховання потреби й усвідомлення культурної приналежності та самоідентифікації.

Людина культури як моральна особистість має стійкі внутрішні переконання щодо норм і правил, які визначають її поведінку та взаємини із суспільством, прагне неухильно їх дотримуватися. Отже, образ людини культури складають уявлення про моральну культуру сучасного суспільства, крізь призму якої діяльність людини оцінюється як суспільно корисна, гуманна, соці-

альна, справедлива. Не менш важливим фактором є соціальна значущість і щирість мотивів високоморальної поведінки особистості та її здатність до морального розвитку й удосконалення. Тут йдеться про те, що зовнішні прояви моральності та вчинки людини мають бути тотожними з внутрішнім мотивам її діяльності, що оцінюється як моральна.

Образ людини культури інтегрує в собі здатність до творчості й адаптивності, що на перший погляд може здаватися суперечливим. Людина культури будує своє життя, виходячи із засвоєних алгоритмів і норм поведінки, проте з готовністю до трансформацій, керуючись своїм життєтворчим потенціалом. Сучасна культурна особистість має розвинене почуття нового, прагне інновацій, мислить варіативно, шукає й не зупиняється на своїх досягненнях. Психологопедагогічний аспект впливу ідеального образу на становлення людини культури полягає у формуванні таких характеристик, як висока перетворювальна активність, вміння мислити аналітично й водночас інтуїтивно, різнобічність поглядів і полікультурний світогляд. Адже людина культури має бути готовою до продуктивної співпраці, співіснування у широкому культурному полі, життя в контексті діалогу культур і народів, міжнародного й міжрелігійного спілкування. У таких умовах актуалізується виховання належного ставлення людини до свого фізичного і психічного здоров'я, вміння творити своє життя за законами краси, дбати про добробут власної сім'ї і раціонально господарювати в глобальному розумінні. Виходячи з цього, образ людини культури віддзеркалює потребу сучасної людини здійснювати соціокультурну діяльність на основі принципів полікультурності, раціональності, ініціативності, гармонійності себе і Всесвіту. Таким чином, образ людини культури вбирає усе нові характеристики, які слугують орієнтиром у вихованні людини, ідеалом якої є органічна єдність особистості й навколишнього середовища у всьому його культурному розмаїтті. Відповідно задля досягнення такої гармонії необхідно формувати як адаптивні риси, так і вміння спрямовувати свій творчий потенціал на перетворення навколишньої дійсності на основі актуальних на певному етапі розвитку суспільства культурних цінностей, уявлень про ідеальний образ людини культури.

Образ людини культури характеризується цілісністю. При чому ця цілісність реалізується не як сума чеснот, еталонів культурності, функцій тощо, а полягає у прагненні людини до самореалізації, творчості, самовизначення. В її образі знаходять відображення біологічні та соціальні особливості людини, властивості як суб'єкта природи, культури, історії. У ній презентовані різні зрізи культурного начала: свобода, духовність, відповідальність, цілісність, одухотворення. При

цьому образ людини культури не є завершеним, це відкрита система, яка формує особистість, вільну в плані самовизначення, пошуку шляхів вдосконалення, розвитку, життєтворчості. Сучасні гуманітарні науки відкривають усе нові грані її інтегрального образу. В основу уявлень про образ людини культури як ідеал, якого прагне досягти у своєму духовному розвитку людина, покладено принципи природо- і культуровідповідності, індивідуального підходу й особистісно-смислового спрямування цього процесу.

Вважаємо за необхідне наголосити на принципі одухотворення, який дає змогу якнайповніше розкрити весь спектр проблематики образу людини культури. Одухотворення як звернення до вищих ідеалів є результатом наполегливих зусиль людини щодо перетворення, самовдосконалення й піднесення себе на новий рівень духовного розвитку. На думку Г. Апресяна, «самовдосконалення починається з осмислення себе і свого місця у світі, зі свого ставлення до вищих цінностей, з припущення про власну невідповідність цим цінностям», тобто усвідомлення власної недосконалості. А це вимагає «автономії, внутрішньої свободи, позитивної визначеності щодо вищих духовних цінностей» та відбувається всередині культурного простору як прояв одухотворення (Апресян Р., 1996, с. 71). Механічне, неосмілене відтворення культурних зразків не може бути одухотвореним. Одухотворення передбачає переорієнтацію людини зі споживацьких цінностей на духовні, усвідомлення єдності себе і світу, прагнення у своїх ідеалах піднятися над буденністю.

Говорячи про таку сутнісну характеристику образу людини, як здатність і прагнення до самовдосконалення, слід відзначити, що справжнє самовдосконалення передбачає смирення та звільнення від гордині, задоволеності собою. Такі зусилля утримують людину від самовдоволення, ідеалізації себе або створення собі кумира. У самовдосконаленні людина культури не лише вдосконалює наявне в собі, а й прагне нового, вищого, духовного.

З огляду на сказане виокремимо такі важливі аспекти впливу образу людини культури на становлення особистості:

— інтернаціоналізація універсальних загальнолюдських цінностей та осмислення духовного досвіду людства, що утворює світоглядний компонент змісту виховання людини культури;

— гуманізація та гармонізація багатограних стосунків особистості з іншими людьми і навколишнім світом, тобто формування вміння користуватися свободою й водночас існувати у суспільстві за його законами;

— освоєння матеріальних і духовних цінностей світової та національної культури, відтворення їх у творчих видах діяльності;

— накопичення позитивного емоційного досвіду гуманної поведінки та вчинків, формування почуття поваги до прав і гідності інших людей;

— оволодіння способами саморегуляції поведінки в усіх сферах життєдіяльності;

— виховання здатності до саморефлексії, оволодіння способами самовдосконалення та самокорекції.

З позицій педагогічної науки образ людини культури інтерпретується через поняття родини, культури, освіти. У тісній взаємодії впливів родини, педагогів, довкілля із самого дитинства відбувається становлення особистості людини, прилучення її до культури, мови, історії, традицій свого народу й розвиток у ній доброзичливого, неупередженого ставлення до культурних надбань інших народів, виховання глобального мислення та широкого світогляду. Образ людини культури віддзеркалює ціннісно-світоглядні настанови, закладені в системі родинного виховання, й ті впливи, що здійснюють на формування особистості батьки дитини, адже саме в сім'ї беруть початок її ціннісні орієнтації, переконання й уявлення, а рівень культури батьків — інтелектуальної, емоційної, педагогічної — має унікальне значення у формуванні духовної культури людини. Батьківське слово, приклад є знаряддям впливу на дитину, що підтверджує ідею Л. Виготського про визначальну роль соціального середовища як джерела розвитку особистості, а в нашому випадку — її культурного становлення.

Важливими орієнтирами, закладеними в образі людини культури, механізмами культурного впливу на становлення духовної цілісності особистості є освіта і виховання. Тому, відповідаючи на виклик часу, в сучасній системі освіти відбувається зміна пріоритетів, перехід від науково-теоретичного до особистісно-практичного рівня осягнення дійсності, до розуміння природи людини як людини духовної, культурної, новітньої. Не менш важливу роль у цьому процесі відіграє самовиховання, самостійний творчий розвиток людини, здатність до саморегуляції, саморефлексії та самокорекції, що є ознакою сучасної людини культури.

Таким чином, психолого-педагогічний потенціал образу людини культури полягає в орієнтації

особистості, яка засвоїла культурні та соціальні норми, у багатогранному культурному розмаїтті й реалізації своїх творчих і духовних можливостей в суперечливих обставинах і контекстах суспільного життя.

Висновки. Отже, розглядаючи образ людини культури в психолого-педагогічному аспекті, ми визначаємо це поняття як систему уявлень про людину, яка засвоїла накопичений людством культурний досвід й позитивно реалізує свій життєвий потенціал, сповідуючи у своїх переконаннях та діяльності культурні цінності, гуманізм, духовність. Образ людини культури увібрав найкращі загальнолюдські соціально-значущі якості і властивості, виділені вченими-гуманістами протягом попередніх історичних епох, і ті, що є релевантними в сучасному світі. Сутнісні характеристики образу людини культури відображають сукупні уявлення про місце і роль людини у світі й культурі та наділяють особистість такими рисами, як цілісність, гуманність, духовність, моральність, творчість, висока психологічна стійкість, адаптивність, здатність до саморегуляції, саморефлексії та самокорекції. Образ людини культури — це цілісна й разом з тим відкрита система, що орієнтує особистість, вільну в плані самовизначення, у її пошуку шляхів вдосконалення, творчого розвитку й одухотворення.

Образ людини культури розкривається через поняття родини, культури, освіти (виховання й самовиховання); в основу уявлень про образ людини культури як ідеал, якого прагне досягти у своєму духовному розвитку людина, покладено принципи природо- і культуровідповідності, одухотворення, індивідуалізації й особистісно-смиислового спрямування цього процесу. Психолого-педагогічні орієнтири образу людини культури спрямовані на формування особистості з розвиненими духовними потребами пізнання й самопізнання, пошуку сенсу життя, ідеалу, краси в навколишньому світі й краси внутрішнього світу людини.

У подальшому вважаємо за необхідне детальніше зупинитися на сутнісних характеристиках образу сучасної людини культури, що виявляються при його розгляді крізь призму національної культури і глобалізаційних процесів у світі.

ДЖЕРЕЛА

1. *Апресян Р.Г.* Одухотворенность / Р.Г. Апресян // Человек. — 1996. — № 4. — С. 60–74.
2. *Библер В.С.* От наукоучения — к логике культуры: Два философских введения в XXI век [Текст] / В.С. Библер. — М.: Политиздат, 1991. — 413 с.
3. *Борзенков В.Г.* Человек как объект комплексного и междисциплинарного исследования: методологические аспекты / В.Г. Борзенков, Б.Г. Юдин // Личность. Культура. Общество. — 2002. — Т. 4. — Вып. 3-4 (13-14). — С. 10–36.

4. Леонтьев Д.А. О некоторых аспектах проблемы «культура и личность» / Д.А. Леонтьев // Культурно-историческая психология. — 2013. — № 1. — С. 22–30. — DOI: dx.doi.org/10.17759/chp
5. Психотерапевтическая энциклопедия / ред. Б.Д. Карвасарский. — 2-е изд., доп. и перераб. — СПб. : Питер, 2000. — 1024 с.
6. Семенов В.С. Культура и развитие человека / В.С. Семенов // Вопросы философии. — 1982. — № 4. — С. 15–29.
7. Сорокин П.А. Человек. Цивилизация. Общество / П.А. Сорокин. — М. : Политиздат, 1992. — 543 с.
8. Changing Images of Man / Edited by O.W. Markley, W.W. Harman. — Oxford : Pergamon Press, 1982. — 283 p.
9. Geertz C. The Interpretation of Cultures: Selected Essays / Clifford Geertz. — NY: Basic Books, Inc., 1973. — 478 p.

Ушаков А.С.

ДУХОВНЫЕ ИСТОКИ ОБРАЗА ЧЕЛОВЕКА КУЛЬТУРЫ: ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГИЧЕСКИЙ АСПЕКТ

В статье определяются сущностные характеристики образа человека культуры в психолого-педагогическом контексте и выясняется роль таких факторов, как семья, культура, образование в формировании личности нового типа. Автор приходит к выводу, что образ современного человека культуры — это система представлений о человеке, который усвоил накопленный человечеством культурный опыт и положительно реализует свой жизненный потенциал, исповедуя в своих убеждениях и деятельности культурные ценности, гуманизм, духовность. Доказано, что психолого-педагогический потенциал образа человека культуры направлен на формирование личности с развитыми духовными потребностями познания и самопознания, поиска смысла жизни, идеала, красоты в окружающем мире и красоты внутреннего мира человека.

Ключевые слова: культура, образ человека, образ человека культуры.

A. Ushakov

SPIRITUAL ORIGINS OF MAN OF CULTURE IMAGE: PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL ASPECT

The article defines the essential feature of the man of culture image in psychological and pedagogical context and clarifies the role of such factors as family, culture, education in formation of personality of a new type.

The author comes to the conclusion that the image of modern man of culture is a system of ideas about man who has absorbed the cultural experience accumulated by the mankind and positively realizes its potential for life, following cultural values, humanity, spirituality in his beliefs and activities.

The man of culture image is made up of the best socially significant qualities and properties, defined by scientists and humanitarians in the previous eras and those which are relevant in the modern world. The essential characteristics of human culture reflect the common views of the place and role of man in the world and culture, and include such personality traits as integrity, humanity, spirituality, morality, creativity, high psychological stability, adaptability, ability to self-regulation, self-reflection and self-correction. The man of culture image is a holistic and yet an open system, orienting person, who is free in terms of self-determination, to find ways for his improvement, creative development and spiritualization.

The man of culture image is revealed through the concepts of family, culture, education (both education and self-education). The basic ideas about the man of culture image as an ideal, which man aspires to attain in his spiritual development, are based on the principles of natural and cultural conformity, spirituality, individualization and personality centeredness of this process.

It is proved that the psychological and pedagogical potential of culture is aimed at the formation of personality with the developed spiritual needs for cognition and self-cognition, search for the meaning of life, the ideal of beauty in the world and the inner beauty of person; personality who is ready for the realization of his creative and spiritual possibilities in controversial circumstances and contexts of social life.

Key words: culture, image of man, man of culture image.

Стаття надійшла до редакції 17.10.2016

Прийнято до друку 20.10.2016